

Landstingsstyrelsens förslag till beslut

Motion 2000:55 av Herta Fischer och Jan Wattsgård (v) om mer konstnärliga terapier - när orden inte räcker - inom landstingets psykiatriska sjukvård

Föredragande landstingsråd: Andres Käarik

Ärendet

Motionärerna föreslår att en utredning görs om hur konstnärlig terapi skall ingå som en del i landstingets ordinarie psykiatriska vård.

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att anse motionen besvarad.

Utvecklingen inom psykiatrin de senaste årtiondena har bl a inneburit att uppmärksamheten riktats mot en mer omfattande individualisering av olika behandlingsprogram. Det är viktigt att ta hänsyn till de olika behandlingsformerna inom psykoterapi när vården för den enskilde patienten utformas. Konstnärliga terapiformer har med framgång använts inom psykiatrin under 20 år i flera projekt i Stockholms län. Det avser projekt med bild-, dans-, musik-, drama-, och psykodramaterapi samt där uttryckande med konst använts.

Användningen av konstnärliga terapier kan innebära en breddning och förnyelse av de vård- och behandlingsmetoder som används inom vården. Vid val av terapiform har ett stort antal faktorer betydelse som t ex störningskaraktär, personlighet, kognitiva faktorer, tillit, insikt och motivation.

Bilagor

1	Motion	
2	Länshandikapprådets kanslis tjänsteutlåtande	2001-09-19
3	Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande	2001-08-28

I vissa fall kan konstnärliga terapier användas som enda behandling och i andra fall kan en kombination med andra behandlingsformer förekomma. Konstnärliga terapier har även med framgång använts för personer med hörselskador. I den rehabilitering som finns för personer med epilepsi ingår konstnärliga terapier.

Konstnärliga terapiformer är numera ett inslag som ska finnas tillgängliga i den terapi som erbjuds inom psykiatrin. Detta enligt det basåtagande för psykiatrisk vård som fastställdes under år 2001. Basåtagandet ligger till grund för de vårdöverenskommelser som träffats mellan beställare och psykiatriska vårdenheter. Inom alla psykiatriska sektorer ska det finnas tillgång till olika behandlingsformer. Sektorn ska informera patienter om sitt eget behandlingsutbud och vara vägvisare till andra enheter t ex de som tillhandahåller de terapiformer som inte finns på hemmaplan. Innehållet i vårdöverenskommelserna följs fortlöpande upp av parterna. I den upphandling som nyligen genomförts av psykoterapi hos privatpraktiserande vårdgivare har särskilt kompetens i icke-verbala tekniker efterfrågats.

Projektet "Kultur i Vården" stödjer projekt som rör det som tas upp i motionen. Utgångspunkten är en övertygelse om att kultur kan öka den enskildes välbefinnande. Ett exempel är ekonomiskt stöd till ett musik-terapeutiskt projekt på medicinkliniken vid Danderyds sjukhus. Det finns dock få forskningsresultat som visar kulturens inverkan på vård och rehabilitering. Forskning bedrivs inom ramen för projektet "Kultur i Vården". Det är därför viktigt med fortsatt forskning om utveckling och betydelsen av konstnärliga terapier och annan kultur i vården. Aktuell information om värdet av dessa behandlingsformer bör sammanställas och utvärderas av t ex SBU. Det är också viktigt att goda exempel rörande kulturaktiviteter i vården sprids. En särskild utredning, som motionärerna föreslår, behöver inte genomföras eftersom dessa aktiviteter redan pågår.

Behandling i landstingsstyrelsen

Landstingsrådsberedningen behandlade ärendet den 5 december 2001.

Landstingsstyrelsen behandlade ärendet den 18 december 2001.

Vid behandlingen i landstingsstyrelsen yrkades bifall dels till landstingsrådsberedningens förslag, dels till s-ledamöternas förslag, dels till v-ledamöternas förslag.

Landstingsstyrelsens beslut fattades utan omröstning.

S-ledamöterna reserverade sig till förmån för sin reservation i hälso- och sjukvårdsnämnden.

V-ledamöterna reserverade sig till förmån för sitt förslag att bifalla motionen.

Mp-ersättaren antecknade följande särskilda uttalande

”Miljöpartiet de Gröna avser att i landstingsfullmäktige yrka bifall till motionen.

Konstnärliga terapier är komplementära behandlingsmetoder som kan fungera utmärkt när patienten t ex inte har förmåga att kommunicera med ord eller när kroppen har stelnat genom trauma och inte kan lösas upp med gängse behandling. Det handlar alltså om mer än att som förvaltningen uttrycker det ’må bra’ med kulturens hjälp.

Särskilt funktionshindrade brukar svara mycket bra på denna typ av terapier. Också bland psykiskt långtidssjuka har goda behandlingsresultat påvisats. Därför är det mycket viktigt att man i behovsanalyser tar hänsyn till dessa utmärkta behandlingsmetoder och upphandlar dem.”

Ärendet och dess beredning

Herta Fischer och Jan Wattsgård (v) har i en motion (bilaga), väckt den 12 december 2000, föreslagit landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta att uppdra åt hälso- och sjukvårdsnämnden att utreda hur konstnärlig terapi kan bli en reguljär verksamhet inom hela Stockholms läns landstings sjukvård.

Yttranden har inhämtats från länshandikapprådet, hälso- och sjukvårdsnämnden, kulturnämnden och produktionsstyrelsen.

Länshandikapprådets kansli har den 19 september 2001 avgett utlåtande (bilaga).

Hälso- och sjukvårdsnämnden har den 22 maj 2001, enligt förvaltningens förslag, avgett följande yttrande.

”Motionen tar upp en viktig aspekt när det gäller behovet av differentiering av behandlingsutbudet inom psykiatrin. Utvecklingen under de sista årtiondena har inneburit att vikten av individualiseringen av behandlingsprogram blivit alltmer uppmärksammat. Det är därför viktigt att beakta att möjligheter att tillgodogöra sig de olika behandlingsformer som finns inom det psykoterapeutiska utbudet är olika för olika patienter.

Konstnärliga terapiformer har som framgår av motionen använts med framgång i flera projekt som genomförts i Stockholms län. Att dessa terapiformer numera är ett självklart inslag i landstingspsykiatrin kan exemplifieras med att tillgång till sådan behandling ingår i det basåtagande för psykiatrisk vård som är fastställt för år 2001 och som ligger till grund för vårdöverenskommelserna mellan beställare och den psykiatriska verksamheten. Innehållet i dessa vårdöverenskommelser följs kontinuerligt upp av parterna.

Dessutom har i den nu pågående upphandlingen av privat psykoterapi särskilt efterfrågats kompetens i icke-verbala tekniker för att säkerställa tillgång till detta även när det gäller den psykoterapi som bedrivs utanför den landstingsdrivna psykoterapin.”

S- och v-ledamöterna *reserverade sig* till förmån för sitt förslag att bifalla motionen.

Mp-ersättaren antecknade följande *särskilda uttalande*.

”Jag hade röstat bifall till motionen om jag hade haft rätt att delta i beslutet.”

Kulturnämnden har den 16 oktober 2001 avgett följande yttrande.

”Enligt kulturnämndens mening bidrar alla former av kultur till att öka människans välbefinnande. Inom ramen för projektstöd till Kultur i Vården stödjer kulturnämnden projekt som tangerar vad som behandlas i motionen. Inför 2001 har kulturnämnden bl a beviljat Danderyds sjukhus 85 000 kr för ett musikterapeutiskt projekt på medicinska kliniken avd 84. Nämnden ser positivt på att patienter ges ökade möjligheter att ta del av olika former av kultur under sin sjukhusvistelse. Dävidlag är det viktigt att kulturen ses som en del av vården och integreras i behandlingen av patienten.

Det finns dock relativt få forskningsresultat rörande kulturens inverkan i samband med vård och rehabilitering. Den forskning som bedrivits, t ex inom programmet Kultur i vården visavi vården som kultur, är relativt nystartad.

Därför är det viktigt med fortsatt forskning och vidareutveckling av konstnärliga terapier och annan kultur i vården. Individens egen upplevelse av kulturens betydelse som en del av vården måste också tillmätas stort utrymme i diskussionen.

Kulturnämnden anser att det är bättre att fortsätta satsningarna inom nämndens kultur i vården-projekt. Det goda exemplet är stort och kan förhoppningsvis leda till ett ännu större intresse för såväl konstnärliga terapier som andra delar av kultur i vården på de enskilda klinikerna och sjukhusen. Det bästa resultatet uppnås när initiativet kommer underifrån och inte är påtvingat ovanifrån.

Sammanfattningsvis är kulturnämnden positiv till intentionen bakom motionen, men inte till tillvägagångssättet. Kulturnämnden anser att det pågående forskningsprojektet 'Kultur i vården' och det arbete som redan bedrivs är tillräckligt. Ett nytt uppdrag att utreda frågan inom HSN är mot denna bakgrund inte aktuellt. Kulturnämnden avstyrker därför motionen."

S- och v-ledamöterna *reserverade sig* till förmån för sitt förslag.

"Enligt kulturnämndens mening bidrar alla former av kultur till att öka människans välbefinnande. Det finns dock relativt få forskningsresultat rörande kulturens inverkan i samband med vård och rehabilitering. Den forskning som bedrivs, t ex inom programmet Kultur i vården och vården som kultur är relativt nystartad. Individens egen upplevelse av kulturens betydelse som en del i vården måste därmed tillmätas stort utrymme i diskussionen.

Kulturnämnden ser därför positivt på att patienter ges ökade möjligheter att ta del av olika former av kultur under sin sjukhusvistelse. Därvidlag är det viktigt att kulturen ses som en del av vården och integreras i behandlingen av patienten och inte enbart ses som en nöjesaktivitet för att få tiden att gå eller för att avlasta vårdpersonalen.

Inom ramen för projektstöd till Kultur i vården stödjer kulturnämnden projekt som tangerar vad som behandlas i motionen. Inför 2001 har kulturnämnden bl a beviljat Danderyds sjukhus 85 000 kr för ett musik-terapeutiskt projekt på medicinska kliniken avd 84.

Sammanfattningsvis tillstyrker kulturnämnden motionen”.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande den 28 augusti 2001 bifogas (bilaga).

Produktionsstyrelsen har den 29 maj 2001, enligt förvaltningens förslag, avgett följande yttrande.

”Under de senaste 20 åren har ett flertal projekt genomförts med terapier där konstnärliga uttryck utnyttjas. Bland annat har bild-, dans-, musik-, drama- och psykodramaterapi samt uttryckande konst använts.

Utlåtande har inhämtats från Anna Åberg-Wistedt, SPESAK i psykiatri. Vid val av terapiform har ett stort antal faktorer betydelse, som t ex störningskaraktär, personlighet, kognitiva funktioner, emotionella faktorer, tillit, insikt och motivation. I vissa av dessa fall kan konstnärliga terapier användas som enda behandling eller i kombination med andra behandlingsformer. De olika projekten, som tidigare genomförts i Stockholms län, har i flera fall varit framgångsrika. Dock föreligger inte någon samlad sammanställning av resultaten från de olika projekten genom åren. En genomgång av dessa projekt, samt en aktuell information från SBU angående evidensvärdet av dessa behandlingsformer, torde kunna ligga som grund för ett ställningstagande till om terapiformen skall användas i den reguljära psykiatriska verksamheten. En utvärdering bör göras av tidigare projekt och i samverkan med SBU för att analysera evidensen i terapiformen. Först därefter kan man ta ställning till ett eventuellt breddinförande.”

V-ledamoten *reserverade sig* till förmån för sitt förslag att bifalla motionen.

Bilagor

Motionen

Vår grunduppfattning är att skapande i sig är en väg till bättre hälsa.

Konstnärliga terapier är ett samlingsbegrepp för de terapiformer som använder sig av ett konstnärligt uttryck i den terapeutiska processen. Hit hör bild-, dans-, och musikterapi, dramaterapi, psykodrama och uttryckande konst.

Inom Stockholms läns landstings sjukvård har bedrivits flera projekt med konstnärlig terapi. Här följer några av de mer kända exemplen.

På Karolinska sjukhusets avdelning för barnhabilitering pågick 1981-83 försöksverksamhet med dans i terapeutisk inriktning för rörelsehindrade barn i åldern 3-14 år. I ett annat forskningsprojekt prövades dansterapi som ett led i en samlad behandling för barn med grava kontaktproblem och känslomässiga störningar. Projektet var förlagt till två samverkansklasser i Stockholm.

Vid Institutet för psykosocial miljömedicin, Karolinska sjukhuset i Stockholm, har man prövat bildterapi, dansterapi, musikterapi och uttryckande konstterapi som ett led i behandlingen inom den psykosomatiska vården vid långvariga sjukdomstillstånd.

Under åren 1992-95 pågick det så kallade Enkoste-projektet (Enheten för konstterapi) vid Löwenströmska sjukhuset. Projektet innehöll bildterapi, dansterapi, musikterapi och uttryckande konstterapi. Den patientkategori som särskilt ingick i projektet var borderlinepatienter.

Vid en psykiatrisk avdelning på Nacka sjukhus genomfördes ett ettårigt projekt där dansterapi och en form av konstterapi samverkade i korttidsterapi för en grupp deprimerade kvinnor

Landstinget i Stockholms län startade 1994 ett projekt kallat "*Kultur i Vården - Vården som kultur*". Projektet fokuserade vården av äldre. Inom detta projekt har pågick 1994-1998 ett särskilt delprojekt rörande dansterapi för äldre, både dementa och icke dementa.

Dansterapi för anorektiska unga kvinnor ingår i behandlingen av anorexi-patienter vid Mottagningen för ätstörningar, Södra Stockholms produktionsområde.

Dessa konstnärliga terapiverksamheter har alltså i huvudsak bedrivits som projekt och är med något undantag nu avslutade.

Utvärderingarna från samtliga projekt visar att projekten varit mycket framgångsrika.

Särskilt Enkoste-verksamheten, som vi känner väl till, samt den konstpsykoterapi som bedrivits vid Statens Institut för psykosocial miljömedicin under professor Töres Theorells ledning har övertygat oss om att konstnärlig terapi borde användas betydligt mer inom sjukvården i vårt landsting som en läkning av psykosomatisk sjukdom, som terapeutiskt metod, med musik, dans bild och psykodrama.

Vi vill alltså att konstnärlig terapi skall ingå som en del i landstingets ordinarie psykiatrisk vård.

Vi föreslår att landstingsfullmäktige beslutar

att uppdra åt Hälso- och sjukvårdsnämnden att utreda hur konstnärlig terapi kan bli en reguljär verksamhet inom hela Stockholms läns landstings sjukvård.

Stockholm den 12 december 2000

Herta Fischer

Jan Wattsgård

Länshandikapprådets kansli

Kansliet har anfört följande:

Länshandikapprådets synpunkter

Svar har inkommit från Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO i Stockholms län som bifogat yttranden från fem av sina medlemsorganisationer. NHR Stockholms län och DHR Stockholms läns distrikt har i skrivelser meddelat att man avstår från att yttra sig.

Länshandikapprådet anser i likhet med motionärerna och handikappföreningarna att konstnärliga terapier som behandlingsmetod inom vården och då särskilt inom den psykiatriska vården är av stort värde. Även för personer med olika hörselskador t ex tinnitusdrabbade, ljudkänsliga och personer med meniéres sjukdom kan dessa terapier vara framgångsrika. Det kan förhindra ett framtida läkemedelsberoende av lugnande medel för dessa grupper. I den rehabilitering som finns för personer med epilepsi ingår redan skapande verksamhet som en viktig och naturlig del i behandlingen. Det är viktigt med en helhetssyn på människan i en vårdsituation och att främja metoder som stödjer individens egen förmåga till läkning. Användning av konstnärliga terapier skulle innebära en breddning och förnyelse av de vård och behandlingsmetoder som idag dominerar den psykiatriska vården och skulle vara av stort värde för många människor i behov av vård.

HANDIKAPPFÖRENINGARNAS SYNPUNKTER

HSO Stockholms län har i skrivelse den 29 augusti 2001 anfört följande:

”Konstnärliga terapier som behandlingsmetod inom vården och särskilt inom den psykiatriska vården kan vara av stort värde. Även för personer med hörselskador, speciellt tinnitusdrabbade och ljudöverkänsliga och personer med meniéres sjukdom, kan dessa terapier vara framgångsrika. De kan förhindra ett eventuellt framtida läkemedelsberoende av lugnande medel för dessa grupper. Det är viktigt med en helhetssyn på människan i vårdsituationen och att använda metoder som stödjer individens egen förmåga till läkning. Användning av konstnärliga terapier skulle innebära en breddning och förnyelse av de vård- och behandlingsmetoder som idag dominerar den psykiatriska vården och skulle vara av stort värde för många människor i behov av vård. HSO stöder motionen och bifogar yttrande från medlemsorganisationer.

RSMH Stockholms läns distrikt har i skrivelse den 27 april 2001 anfört följande:

LS 0012-0767

”RSMH Stockholms läns distrikt instämmer i motionärernas uppfattning att skapandet i sig är en väg till bättre hälsa. Vi vet att kulturkonsumtion och kulturaktiviteter har betydelse för folkhälsan. Det finns forskning som slår fast detta samband. De exempel som redovisas i motionen understryker ju också detta.

Det är uppenbart att utbudet av vård, behandlings- och rehabiliteringsresurserna inom landstingets psykiatriorganisation innehållsmässigt och metodmässigt måste kompletteras med en rad olika insatser, vid sidan av den traditionella arsenalen, för att kunna utvecklas så att det går att fånga upp allt som går att stödja den enskilda patientens väg ut ur den påverkan som det psykiatriska sjukdomstillståndet/symtomet innebär för patientens hälsotillstånd och möjlighet att leva ett bra liv.

Eftersom det måste vara personalgrupper, tillsammans med patienter, som utvecklar dessa komplement till den traditionella arsenalen av behandlingsinsatser, måste det ske en utbildning av personalen och ett tillskott av kunskap om de metoder/områden som berörs i motionen. I köp och sälj-systemet krävs också av beställarpolitikerna att de lyfter upp denna diskussion i landstingsförsamlingen, vilket uppenbart är syftet med motionen, så att tillgången till sådana här konstnärliga terapiformer kopplas samman med de kvalitetskriterier som skall ligga till grund för beställningar riktade till den psykiatriska utförarorganisationen/produktionen. Det är uppenbart att sådana beställningar också måste kopplas till resurstilldelning/tillskott.

Vi anser att denna motion är viktig och att den pekar på ett faktiskt behov av fördjupning och förnyelse av de vård och behandlingsmetoder som idag dominerar psykiatrins utbud riktat till människor som är i behov av dess service. Vi kan, med vår erfarenhet av vad som idag sker inom det psykiatriska vårdområdet, notera att det som idag sker inom Stockholms läns landstings psykiatriorganisation inte drivs av de tänkande som ligger bakom denna motion och att man i den omorganisation som pågår nästan helt har tappat sambandet mellan kvalitet och kvantitet. Från vår sida anser vi att denna motion tar upp frågor av stor vikt för våra medlemmar och vi vill därför tillstyrka motionen.”

Epilepsiföreningen i Stor-Stockholm har i skrivelse den 21 mars 2001 lämnat följande synpunkter:

”Epilepsiföreningen i Stor-Stockholm stöder motionärens förslag. I den rehabilitering som finns för personer med epilepsi vid Stora Sköndals

LS 0012-0767

Dagrehabilitering ingår skapande verksamhet som en viktigt och naturlig del i behandlingen.

Även inom föreningsverksamheten försöker vi att tillgodose olika behov av konstnärlig verksamhet. Vi har med stor framgång bedrivit kurser i t ex Feldenkraismetoden, som är en metod att genom ökad medvetenhet nå större rörelseförmåga. Avslappning och koncentration är viktiga ingredienser som bidrar till detta på ett positivt sätt. Vi har också genomfört målarkurser, föreläsningar kring olika alternativa behandlingsmetoder m m.

Att nå en ökad helhetssyn på människan i vården borde vara en målsättning som alla politiska partier borde kunna ställa sig bakom. Det innebär inte bara användning av läkemedel utan också behandlingsmetoder som stödjer människans egen förmåga till läkning vilket konstnärliga terapier i många fall har visat sig göra.”

Hörselskadades distrikt i Stockholm län har i skrivelse den 10 maj anført följande:

”Distriktet instämmer i motionärens anda och vill lyfta fram att även hörselskadade har behov av dessa terapier. För många hörselskadade, speciellt tinnitusdrabbade och ljudöverkänsliga samt personer med meniéres sjukdom kan dessa terapier framgångsrikt ersätta ”lyckopiller” och lugnande medel och således förhindra ett ev framtida läkemedelsberoende.”

Länsförbundet FUB i Stockholms län har via e-post meddelat att man stödjer motionen.

ILCO Stockholms län har i skrivelse den 7 april 2001 anført följande:

”Det är sant att konstnärlig verksamhet kan dämpa människors oro och i vissa sammanhang styra deras tankebanor i lindrande syfte i psykiatrisk vård. Den konstnärliga verksamheten är liksom terapisaamtalen viktiga för att nå den psykiskt sjuke för att så långt som möjligt nå lindring. Viktigare än dans och musik eller bildkonst är dock att den psykiatriska vården får personella resurser att genom samtal och undervisning få den sjukas vardag att fungera.

En stor mängd av de psykiskt sjuka blockeras av sin sjukdom att kunna tillvarata sin person i de vardagliga sysslorna. De kan inte planera sin ekonomi inte heller kan de organisera sin städning eller sitt umgänge. En del blir sittande apatiska utan kontakter och inget blir utträttat medan andra drar till sig utomstående för att få kontakter och tillvaron blir mer eller mindre

LS 0012-0767

kaotisk. Det är väl känt att många psykiskt sjuka utnyttjas av socialt utslagna, som nästlar sig in till mat och värme.

Olika konstnärliga aktiviteter torde i många fall kunna lindra den enskildes lidande av sin sjukdom. En konstnärlig terapi kan dock aldrig bota en psykisk sjukdom. Många psykiska sjukdomar härrör från endokrina rubbningar, som för hög dopaminproduktion, rubbningar i hjärnans signalsystem på grund av narkotiska missbruk, framför allt hasch eller depressioner på grund av t ex amningspsykoser, vilka även de har en endokrin eller hormonell bakgrund. Vi ser inte att konstnärlig verksamhet kan bidra till bot av den sjuke.

Den konstnärliga verksamheten kan däremot inom institutionen fylla den sjukas vardag med innehåll så att denna inte irrar omkring på avdelningar skrikande, muttrande eller viftande i sin sjukdom. Inom de institutioner, där tillståndet hos de sjuka inte är så gravt och de psykiatriska symtomen är så djupa kan en konstnärligt terapi kanske vara till gagn. Den skapar sig själv om sjukdomsbilden är så lindrig att kreativiteten finns i behåll. I de fall finns redan nu olika resurser att tillfredsställa behoven varför ytterligare satsningar inte fordras.

Föreningen anser att HSO bör rekommendera landstinget att avslå motionen.”

Kulturförvaltningen

Förvaltningen har anfört följande:

Alla människor i vårt samhälle konsumerar kultur – aktivt eller inaktivt. Enligt förvaltningens mening bidrar alla former av kultur till att öka människans välbefinnande. Det finns dock relativt få forskningsresultat rörande kulturens inverkan i samband med vård och rehabilitering. Den forskning som bedrivs, t ex inom programmet Kultur i vården och vården som kultur är relativt nystartad. Individens egen upplevelse av kulturens betydelse som en del i vården måste därmed tillmätas stort utrymme i diskussionen.

Kulturnämnden ansvarar för Kultur i vården genom landstingets konstbestånd, programkatalogen samt projektstöd. Inom ramen för projektstödet har nämnden inför 2001 bl a beviljat Danderyds sjukhus 85 000 kr för ett musikterapeutiskt projekt på medicinska kliniken avd 84 vilket tangerar den typ av verksamhet som motionen behandlar.

Förvaltningen ser positivt på att patienter ges ökade möjligheter att ta del av olika former av kultur under sin sjukhusvistelse. Därvidlag är det viktigt att kulturen ses som en del av vården och integreras i behandlingen av patienten och inte enbart ses som en nöjesaktivitet för att få tiden att gå eller för att avlasta vårdpersonalen.

Förvaltningen föreslår att kulturnämnden tillstyrker motionen.